

Hammustab, kisab ja viskab end pikali – minu kallis laps

Paljud vanemad on mures, et laps käitub mõnikord ettearvamatult: hammustab kedagi või pistab jonnima, kuigi harilikult on ta leebe ja mõistlik. Mis on see, mis määrab lapse teod ja reageeringud?

Helga Koger, Marika Raiski

Tiina Vilu sõnul hakkab tema kolmeaastane tütar Anett jonnima täiesti tühiste asjade peale. Näiteks, kui tahab ise ust avada või püksid jalast ära võtta, kuid ema on seda esimesena tegema asunud. “Korra on ta kaubamajas korraldanud ka skandaali, ta viskas ennast porimati peale selili ning viskles ja karjus seal peal,” meenutab ema. Tiina tütre jonnist numbrit ei teinud, ootas, kuni jonnituur mööda läks, võttis tütre sülle ja läks koju.

Jonniv Anett kisab kõvasti ning kipub ka ema lööma. “Kui tal midagi korda ei lähe, siis lööb ta ka põrandat, kammi või midagi muud, mis olid tema meelest ebaõnnestumise põhjustajaks,” räägib ema.

Tiina on nõutu ning ei tea õieti, kuidas tuleks tüdriku karistada. “Olen talle näpu peale “ata” andnud ning ka kõva häält teinud, kuid päris selge mulle veel ei ole, mis paneks teda minu sõna kuulama,” tõdeb ema. Tiina on proovinud tütre nutu ajal minna teise tuppa, kuid siis läheb Anett täiesti raevu.

Jonn tuleb Tiina sõnul sagedamini peale siis, kui laps on väsinud või ema on kaua aega eemal olnud. “Siis tal jääb nagu saamata mingi annus hellust, mida ta vajab, ning ta näitab seda jonniga,” ütleb Tiina.

Piret Birgi sõnul tekitab neil tülikesi ikka sellepärast, et vanuselt vanem kaheaastane Annabel kipub üheksakuust öde mööda minnes näpistama või nügima. Avalikus kohas ei ole Annabel aga ema kordagi suure jonniga piinlikku olukorda pannud.

RAUNO VOLMAR

Aleksandra Sarv karistab Annettet nurka panemisega vaid äärmisel juhul, kui tütar juba tund aega ilma põhjuseta virisenud on.

RAIGO PAJULA

Pisipõnn valib enda arvates parima tee

Suhtlemistreener ja perepsühholoog-koolitaja Viive Einfeldt ütleb, et lapsed võivad mõnikord tõesti väga ootamatult käituda. Enamasti ei mõtlegi nad midagi halba. Nad valivad lihtsalt enda arvates kõige parema tee, et saavutada seda, mida tahavad. “Ilmselt on laps näiteks enne kellegi löömist proovinud ka muud vahendit, aga see pole õnnestunud. See, mida ta tahab, võib eelkõige olla soov, et teda tähele pandaks, temaga suheldaks, aga ka soov, et ta rahule jäetaks või temast ei räägitaks. Üldjuhul kasutab pisipõnn ikka seda käitumisviisi, millest ta arvab kasu olevat,” räägib spetsialist.

Aleksandra Sarve sõnul jonnib tema nelja-aastane tütar Annette siis, kui tahab midagi väga-väga saada, aga ei saa. “Tavaliselt ta lihtsalt viriseb ning vahel harva, kui me järele ei anna, siis tuleb ka lööma,” räägib ema.

Aleksandra väldib tütre füüsilist karistamist. “Püüame ikka jutuga jonnist üle saada,” tõdeb ema. Aleksandra räägib tütrele, et kui midagi tahad väga saada, siis tuleb selleks midagi teha. Praegu on Annette kohustuseks ilma jonnimata korralikult hambaid pesta ning hommikuti end ise riidesse panna. “Kui ta palgapäevani vastu peab, siis saab ta endale Barbi maja,” muigab Aleksandra.

Äärmusliku karistusena panevad vanemad asjatult jonniva Annette nurka seisma. “Kui ikka jonnil mingit põhjust ei ole ja see juba tund aega järjest kestab, siis saab ta rangemalt karistada,” kinnitab ema. “Üks karistusviis on lapsele ka see, et ma ütlen, et jonnipunni pole kellegile vaja ja ma kutsun onu, kes ta ära viib.”

Poes käies ei osta Aleksandra tütrele kunagi kõike, mida ta tahab. “Lepime alati kokku, et ta saab valida ühe asja, kas jäätise, kommi- või nätsupaki,” ütleb ema ning lisab, et isa annab siiski tütre soovidele leebemalt järele. Aleksandra arvamuse kohaselt peab laps mõistma, et kõiki asju alati ei saa.

Kommikoti ostmine pole lahendus

Ebameeldiv situatsioon poes, kui laps viskub põrandale ja pistab kisendama, on kõigile tuntud. Ema muutub häbist ja tähepanust punaseks ja et piinlikust olukorrast pääseda, annab kisakõrile soovitud kommipaki pihku, kommenteerib perepsühholoog. “See aga ei tähenda, et laps on jonnakas ja halvasti kasvatatud. Ta on lihtsalt aru saanud, et nii saab ta kõige kergemini seda, mida ta on tahtnud,” väidab Eichfeldt.

Kui selline asi juhtub, peavad vanemad tema arvates näitama teisi viise, kuidas oma vajadusi rahuldada. Üldjuhul kasutavad kõik inimesed enda meelest parimaid viisi, ka siis, kui nad vastikult käituvad. Kui nad oskaksid midagi muud, siis nad seda ka teeksid. Lapsel aga pole nii palju kogemusi, et ta saaks üldse valida, mis on parem viis.

“Kui laps hammustab, võib see täiskasvanut solvata ja šokeerida, kuid selle taga pole halvad kavatsused, vaid soov kõita tähelepanu, ainult et vahend on ebameeldiv.

Tavaline, mida lapsevanem kirjeldatud situatsioonides teeb, on karistamine. See

pole kasulik, sest pisipõnn ei pruugi aru saada, miks ta tähelepanu vajamise eest karistada saab. Talle tuleb seletada, et saab ka teisiti, hammustamine teeb inimese kurjaks, sest tal on valu,” õpetab perepsühholoog.

Tegelikult on lapsed väga arukad. Ka kolmeaastane, kuigi suhtume temasse nagu tibukesse. Lapsega saab rääkida ja selgitada teisi viise, kuidas olukorrast välja tulla. Lapsed ahmivad tohutult informatsiooni, ainult meie arvame, et nad ei ole võimelised seda vastu võtma, väidab Einfeldt.

Piret Birgi kaheaastasel tütrele tuleb jonn peale siis, kui asjad ei lähe nii, nagu tema tahab. “Vahel on ta väiksema õe peale kade, et teda rohkem sülle võetakse ja vahel ei saa ta mõnda asja,” räägib Piret. Annabeli jonn väljendub hästi kõva häälega nutmises. “Tavaliselt saadan ma ta teise tuppa omaette jonnima,” ütleb Piret.

Enamik tülidest tekib Pireti sõnul praegu ikka Annabeli soovist oma üheksakuust õde Marianni kiusata. “Annabel käib mööda ja näpistab või lööb õde ja siis vaatab, et kuidas ma reageerin,” räägib Piret. “See on nagu mingite piiride kompamine, et näha, kuidas ma reageerin,” tõdeb ema.

Kõige rohkem vihastab Piretit, kui tütar teeb mõne pahateo sihilikult. “Näiteks kalab midagi maha või sodib kuskile, kuhu ta ei tohiks,” jutustab ema. Kõige karmim karistusviis, mida Annabeli peal rakendatakse, on juustest tutistamine.

Kogemustest teab Piret, et tavaliselt läheb jonn kiiremini mööda, kui ta tütrest välja ei tee. Vahel aitab aga hoopis see, kui ta tütre keset jonnituuri sülle võtab, siis jääb nutt kohe järele. Pärast jonnituju möödumist võtab Piret tütre sülle ja räägib talle, miks ta karistada või riielda sai.

Einfeldt ütleb, et laps on elu naturaalne ja loomulik osa. Ta näeb kõike, mis perekonnas toimub. Tema eest ei saa salastada raha ülejäämist ega selle puudumist, tema eest ei saa salastada ka probleeme kellegagi või mingi eluvaldkonnaga.

Kui peres on vaja midagi arutada, siis kaasatagu laps arutellu, tema tasandil muidugi ja tal peab olema õigus öelda välja

oma seisukoht, mis sageli ongi arukas.

Jolanta Loo arutab oma kuue-aastase tütre Liisi ja kaheksa-aastase poja Markusga igasuguseid asju. “Kui peres on arutlusel tähtsad asjad, mis puudutavad ka last, siis räägime neist alati ka lastega,” kinnitab Jolanta. Nii küsivad ema ja isa lastelt, et kus nad tahaksid elada, kas oma majas või meeldib neile rohkem korteris. “Kui laste tubasid sisutasime, siis said nad oma sõna sekka öelda tapeedi värvi otsustamisel ja mööbli valikul,” räägib ema.

Jolanta sõnul istuvad nad ka õhtuti koos ning räägivad, kuidas kellelegi päev on möödunud. “Arutame läbi, mis kellele päeva jooksul meeldis ja mis mitte ning miks,” täpsustab Jolanta.

Jolanta hinnangul arutleb Markus juba ka eluliste teemade üle. “Sageli võtab ta ise teema üles ja tal on juba oma seisukohad ja nägemused,” märgib ema. Markus ei mõista näiteks, miks on osad poisid nii kurjad ning tahavad ebauusl teel teistest paremad olla. “Tema meelest peaks ikka alati heaga võitma,” ütleb Jolanta.

Vitsa ei ole vanemad Markusele ja Liisile kunagi andnud. “Neile piisab sellest, kui neist välja ei tehta või kui oled lihtsalt kuri, siis see ongi juba suur karistus,” ütleb ema.

Söögilauas polevat küll viisakas rääkida, aga magustoidu või tee ajal peaks siiski saama koos arutada, mis päeval kellegagi toimus, mis mured kellelgi on, kes vajab abi, leiab perepsühholoog-nõustaja. Söögilauas on õhkkond alati avatum ja soodustab rääkimist. On tore, kui puhkepäevil katta laud pidulikumalt ja näiteks elutoas. Lastele on see väga tähtis ja muudab nad avatumaks. Leivapuru maha ajamisega seda takistada on absurdne. “Neil koosolemistel tuleks rääkida kõigest. Ka näiteks Eesti tulevikust, soovist millelegi kaasa aidata, oma läbielamistest, elust, minevikust,” soovitab Einfeldt.

Ameerikas on teismelised juba perest eraldunud ja neid huvita vanemate tegemised. Sellega jätvavad nad õppimata vanemate kogemustest ja omandavad omi. Kogemuste omandamine on tähtis, aga see

” Kui laps hammustab, võib see täiskasvanut solvata ja šokeerida, kuid selle taga pole halvad kavatsused, vaid soov kõita tähelepanu, ainult et vahend on ebameeldiv.

Psühholoog
Viive Einfeldt

peaks toimuma ajaloo, kultuuri, eriti oma perekonna ajaloo ja kultuuri peal. On väga kahjulik, kui üldse ei räägita, milline oli isa teismelisena või mida tegi ema oma lapsepõlves, kui üldse ei räägita olulistest ja sisulistest asjadest.

On peresid, kus ollakse väga viisakad ja väljapeetud, kuid üldse ei puudutata ühte-

gi sisulist asja ja sügavamaid suhteid inimeste vahel ei ole. Ometi neid ihaldatakse, kuid ei osata tekitada.

Kui sellise pere lapsed ükskord kodunt lahkuvad, muutuvad formaalsed sidemed veelgi formaalsemaks. Südamest südamesse rääkimist ja kallistamist on kõigile vaja.

Tähelepanu ja tunnustus annavad soojust

■ **Suhtlemistreener ja perepsühholoog-nõustaja Viive Einfeldt (pildil):** Suuri tähtpäevi ja saavutusi kodudes enamasti tähistatakse, sest need on erakordsed. Kui aga tahetakse anda tütrele-pojale elujulgest ja soojust, siis tuleks tähistada ka pisikesi saavutusi. Kui laps kooli spordipäeval ennast ületas ja kümnnendale kohale jooksis, siis on see piisav põhjus, et panna lauale pakk küpsiseid ja öelda, et ta oli tubli. Kui aga eesti keele tasemetöö läks üle ootuste hästi, siis on see juba küllaldane põhjus, et koos torti süüa.

Kui aga leiame, et tunnustada ja patsutada tasub ainult suurte saavutuste puhul, võib juhtuda küll see, et laps hakkab pin-

gutama, kuid sagedasem on negatiivne tulemus – laps leiab, et polegi mõtet midagi saavutada. Tulemuks on madal enesehinnang ja sageli ka nõ probleemseks muutuv käitumine.

Lapse tunnustuse vajaduse näide on seegi, kui pisike pissikotike ilmest korda ise potile läheb ja selle eest pai saab. Ta hakkab sagedamini potil käima ja kui te õigeks ajaks pai tegema ei jõua, teeb ta seda endale ise – näitab, mida ta teilt ootab.

Püüa päeva, pane tähele iga pisiasja, mida lapse juures kiita või esile tõsta, siis tekib ka emotsionaalne side lapsega. Selleks peavad aga vanemad leidma aega oma võsukestega koos olla ja vestelda.